

Pustare u Baranji (13) – prilozi za koncept opstanka

MILAN IVANOVIĆ¹, FRANJO AMBROŠ¹, DINA STOBER², ZDENKO SAMARŽIJA¹

¹ PANON - Institut za strateške studije, Vijenac Ivana Meštrovića 19, Osijek

² Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek, Vladimira Preloga 3, Osijek

(E-mail: panon.institut@gmail.com)

Sažetak

U seriji radova „Pustare u Baranji“ na simpoziju Kopački Rit“ (2017.- 2020.) obrađene su 32 baranjska naselja koja nazivamo pustarama: Bodorfok, Brestovac, Brod-pustara, Busklica (Buziglica). Ciglana, Ćirina Ada, Đelekert, Eblin, Gétapuszta, Jasenovac (Öbölpuszta), Karaševo, Kazuk, Kozjak (Keskenyerdő), Krčevine, Malo Kneževo (Hatvan), Mitrovac (Mitvárpuszta), Mirkovac (Frigyesföld), Njergeš (Nyergespuszta), Pjeskovi, Podunavlje (Dunaipuszta), Tikveš (Tököspuszta), Topolik, Trokut, Szeleshat, Sokolovac (Katalinpuszta), Sudaraž (Szudarázs), Šebešir, Širine (Braidaföld), Šumarina (Benge), Zeleno Polje (Szentistván puszta) i Zlatna Greda (Bokroshàtpuszta). U tim interdisciplinarnim istraživanjima prikupljeni su relevantni podaci o povijesnom okviru nastanka i razvoja ovih pustara; vrijeme nastajanja, kretanje broja stanovnika i privredne aktivnosti, komunalni standard i kvaliteta života te razlozi napuštanja (i nestajanja) mnogih od navedenih pustara. Na temelju ovih razmatranja načinjen je prijedlog nove kategorizacije ovih naselja od kojih su mnoga pogrešno nazivana pustarama.

Pustare su osnivane krajem 19. stoljeća i gotovo 120 godina bile su mjesto života i rada više tisuća stanovnika Baranje (iz više etničkih skupina). Na tim lokacijama bile su farme, peradarnici i ribnjaci, ratarski pogoni i pogoni za preradu prehrambenih proizvoda, skladišta, garaže i strojarske radionice - koje funkcionirale u poslovnom sistemu „Belja“ (vlastelinstvo - državno dobro - industrijsko-poljoprivredni kombinat). U posljednjih 50-ak godina u procesima: (a) modernizacije poljoprivredne proizvodnje (1960-2000.) i (b) netransparentne post-socijalističke tranzicije (2000-2010.) s isključivo privatnom profitnom logikom poslovanja (bez uvažavanja društvenog interesa), na pustarama su obustavljene mnoge proizvodnje, stanovništvo raseljeno te mnogi stambeni i gospodarski objekti zapušteni ili srušeni. U posljednjih 10-ak godina u realizaciji je više poslovnih i infrastrukturnih projekata koji su u funkciji lokalnog razvoja i korištenja prirodnih potencijala, ali je malo nastojanja na očuvanju i/ili revitalizaciji (bar važnijih) pustara. Cilj je ovoga rada: (a)

načiniti sintezu nalaza dosadašnjih istraživanja, (b) ukazati na potrebu očuvanja tradicijske i industrijske baštine te (c) predložiti modele kojima bi se omogućio opstanak nekih od baranjskih pustara. U zaključku se predlaže pokretanje EU makro-projekta „Revitalizacija baranjskih pustara“ te utemeljenje Konzorcija istraživačkih organizacija i tijela baranjskih lokalnih samoprava te Osječko-baranjske županije, koji bi usklađivao postojeće i buduće (a) istraživačko-razvojne projekte, (b) planove razvoja lokalnih zajednica, (c) privatne poslovne inicijative, (d) planove djelovanja javnih ustanova, a sve u svrhu revitalizacije određenog broja pustara. Na taj način bi se pozitivno i transparentno utjecalo na: a) održivo, racionalno i društveno korisno korištenje prirodnih resursa Baranje, b) postavljanje objektivnih okvira privrednog poslovanja i razvoja i c) stvaranje uvjeta koji bi pridonosili demografskoj obnovi na području Baranje.

Ključne riječi: Baranja, kombinat Belje, pustare, revitalizacija, tradicijska baština